

Met de omstandigheden rekening houden

Differentiëring van geestelijke verzorging

Geestelijk verzorgers staan voor de uitdaging zich telkens opnieuw tot veranderende omstandigheden dichterlijk te verhouden. Welke differentiaties kom je tegen, hoe kunnen opleidingen bijdragen aan de kwaliteit van geestelijke verzorging en wat zijn de uitdagingen voor de toekomst van de beroepsgroep?

Gesprek met een dichter

Bent u een dichter?

Ja, dat ben ik.

En hoe weet u dat?

Ik heb een gedicht geschreven.

Als u een gedicht hebt geschreven, betekent dat dat u een dichter was. Maar wat nu?

Ik zal nog eens een gedicht schrijven.

In dat geval zult u misschien nog eens een dichter zijn. Maar hoe zult u weten dat het een gedicht is?

Het zal net zo'n gedicht zijn als het laatste.

Dan zal het zeker geen gedicht zijn. Een gedicht is maar eenmaal en kan niet nog een keer net zo zijn.

Ik denk dat het net zo goed zal zijn.

Maar dat kunt u niet denken. Ook de kwaliteit van een gedicht is maar eenmaal en hangt niet van u af, maar van de omstandigheden.

Ik neem aan dat ook de omstandigheden net zo zullen zijn.

Als u dat aanneemt, bent u nooit een dichter geweest en zult u dat nooit worden. Waarom denkt u dan dat u een dichter bent?

Tja, ik weet het eigenlijk niet...

En wie bent u?

Miroslav Holub (2008)

Het is een frappante gedachte dat de kwaliteit van een gedicht niet alleen van de scheppingskracht van de dichter afhangt, maar ook van de omstandigheden. Uitdagend en soms hinderlijk is de gedachte dat de kwaliteit van geestelijke verzorging niet alleen van de kundigheid van de geestelijk verzorger afhangt, maar ook van de omstandigheden. Verontrustend is de gedachte dat je als opleider niet goed weet wat de omstandigheden zullen zijn waartoe je studenten geestelijke verzorging opleidt.

Daaraan vooraf gaat de andere vraag: 'Hoe zult u weten dat het een gedicht is?' Ik acht mezelf in staat om iets meer te zeggen over geestelijke verzorging dan over gedichten, maar ik moet erkennen dat ook bij geestelijke verzorging de meningen uiteenlopen. Bovendien bieden in het verleden behaalde resultaten geen garantie voor de toekomst. Dat ik zelf een aantal jaren geestelijk verzorger was, zegt niet dat ik een nieuw 'gedicht' over geestelijke verzorging kan schrijven.

Het vak geestelijke verzorging als eigenstandige discipline is relatief jong. Het beroepsbeeld is nog niet uitgekristalliseerd. Intussen bevindt zich het beroep in een nieuwe omslagfase. De grootste beroepsvereniging, de Vereniging van Geestelijk Verzorger in Zorginstellingen (VGvZ), heeft besloten om ambtelijke en niet-ambtelijke geestelijke verzorging naast elkaar te laten bestaan. Nu de discussie over het ambt is geluwd, komt echter het probleem van de professionalisering des te sterker in zicht. Wat hoort een professionele geestelijk verzorger te weten en te kunnen, en hoe moet een opleiding geestelijke verzorging eruit zien?

In vier stappen loop ik langs de uitdagingen

van professionalisering van geestelijke verzorging. Ten eerste zeg ik iets over de omstandigheden waarin de professionalisering vorm moet krijgen. Ten tweede vraag ik wat de omstandigheden voor het opleiden van studenten geestelijke verzorging betekenen. In de derde plaats geef ik aan welke kwaliteiten in de ambtelijke opleidingen besloten liggen met het oog op professionalisering. Nu de aandacht binnen beroepsgroep en beroepsvereniging zich van de ambtskwestie naar professionalisering verschuift, is het van belang om het tegoe van het ambt te bewaren. In de vierde plaats vat ik een aantal uitdagingen voor de toekomst van de beroepsgroep kort samen. Bij alle punten heb ik primair geestelijke verzorging in de context van zorg op het oog, al zullen andere contexten ter sprake komen.

De omstandigheden

De omstandigheden hebben te maken met verschillende gelijktijdige maar ongelijksoortige ontwikkelingen in de cultuur, in de zorg en binnen het vak van geestelijke verzorging. Het eerste daarvan betreft veranderingen op het gebied van zingeving en levensbeschouwing. De typeringen zijn veelvoudig: secularisering, individualisering, de-institutionalisering, multiculturalisering, pluralisering, nieuwe vormen van spiritualiteit, bricolage. Belangrijker dan het benadrukken van een of meer van die ontwikkelingen is het oog hebben voor het optreden van verschillende veranderingen tegelijk, terwijl niet duidelijk is waar de ontwikkelingen toe zullen leiden. Er is sprake van fluïditeit (Mooren & Walton 2013). Kijkt men naar de geestelijk verzorgers zelf, dan ziet men dezelfde

pluraliteit en fluïditeit weerspiegeld. Dat geldt voor geestelijk verzorgers zonder ambtelijke bevestiging, maar ook min of meer voor ambtelijke geestelijk verzorgers.

Een tweede omstandigheid is die van versplintering in de zorg. Het verschil tussen zorgorganisaties neemt toe, ook met het oog op het bieden van professionele geestelijke verzorging. Sommige houden vast aan ambtelijke én academische geestelijke verzorging. Anderen keren zich van een specifieke religieuze identiteit van geestelijke verzorging af. Weer anderen laten financiële aspecten meewegen in taakstelling of opleidingsniveau. Het is niet vanzelfsprekend dat bij management kennis van zaken met betrekking tot geestelijke verzorging aanwezig is. De autonomie van de zorgorganisaties op dit gebied leidt tot nieuwe kansen en initiatieven in de ene instelling en elders tot verschraving. Op vele plekken is het voortbestaan van professionele geestelijke verzorging bedreigd. Of de omvang wordt zo ver teruggeschoefd dat effectief functioneren ondoenlijk wordt.

Als derde aspect van de omstandigheden noem ik ontwikkelingen binnen de geestelijke verzorging zelf. Daarin onderscheid ik twee elementen: het ontwikkelen van geestelijke verzorging als specialisme te midden van andere zorgberoepen en de differentiatie (en verdere specialisatie) binnen het beroep. Eerst vraagt echter het gebruik van de term 'geestelijke verzorging' aandacht. Vaak wordt de term gebruikt op een manier die verwant is aan het woord 'pastoraat', waarbij begeleiding van individuen en hun naasten, of groepen, is bedoeld, maar dan in een andere setting en met andere vooronderstellingen dan in de kerk. Een andere

betekenis van 'geestelijke verzorging' is die van de beroepsuitoefening als geheel, begeleiding én beleid, rituele vormgeving én ethische advisering enzovoort. In dat geval functioneert de term eerder op het niveau van bijvoorbeeld de term 'gemeentepredikant', als aanduiding van een verzameling van activiteiten in een beroepspraktijk. Een derde betekenis van de term is gelegen in de aanduiding van een studierichting en/of wetenschappelijk vak. Vooral in de tweede betekenis is de term hier bedoeld, al lopen de betekenisniveaus door elkaar.

Tekorten in profilering

In toenemende mate lukt het om geestelijke verzorging als een specialisme op het gebied van zingeving en levensbeschouwing te profileren te midden van andere (zorg)disciplines. Tegelijk stuiten geestelijk verzorgers in gesprekken met andere disciplines op tekorten op drie terreinen:

1. het bieden van een helder en algemeen communiceerbare omschrijving van het domein van geestelijke verzorging. De huidige beroepsstandaard van de VGvZ biedt een te lange definitie met conceptuele onhelderheden.
2. het ontwikkelen, toepassen en verduidelijken van een *state of the art* in geestelijke verzorging. Methodische pluraliteit past bij de gevarieerdheid van vragen en noden waarop geestelijke verzorgers ingaan, maar de variëteit in werkwijze is ook een gevolg van persoonlijke voorkeuren en het ontbreken van een zicht op *best practices*. Ieder doet wat goed is in eigen ogen. De discussie over presentie of interventie is geluwd, maar niet opgelost. ➤

3. het kunnen steunen op empirisch onderzoek om een *state of the art* te onderbouwen en mogelijke resultaten en effecten van geestelijke verzorging te demonstreren. Aan dergelijk onderzoek wordt hard gewerkt, maar het is nog in onvoldoende mate aanwezig. De vergelijking met de meer *evidence based* medische beroepen is een lastig probleem.

Over deze drie punten bestaat nog geen consensus binnen de beroepsgroep. In een themanummer van het *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* (Vosman & Hijweege 2012) leggen opleiders verschillende accenten met het oog op de toekomst van het beroep. Wellicht is er wat opleiding betreft sprake van een 'generatieverschil' binnen de beroepsgroep. Een groot deel van de beroepsgroep is niet direct als geestelijk verzorger opgeleid, maar vanuit pastorale opleidingen en functies in geestelijke verzorging terecht gekomen. Sinds de jaren negentig worden mensen direct tot geestelijk verzorger opgeleid.

Differentiatie binnen het vak

Dat brengt mij bij een tweede element dat een grote rol speelt binnen de beroepsgroep, namelijk de differentiatie binnen het vak van geestelijke verzorging. Die speelt op verschillende manieren.

1. De nieuwe opleidingen geestelijk verzorging hebben er toe geleid dat de huidige generatie geestelijk verzorgers op verschillende wijze en op verschillend niveau opgeleid is. Naast differentiatie tussen hbo en wo, is er verschil tussen eenjarige en driejarige masterprogramma's geestelijke verzorging aan de

universiteiten. Binnen de opleidingen bestaan accentverschillen met het oog op ethiek, godsdienstpsychologie, rituelen, multiculturaliteit. De driejarige opleidingen zijn ook ambtsopleidingen. De diversiteit is groot, al zal de Stichting Kwaliteitsregister Geestelijke Verzorging (SKGV), die in de toekomst aan de opleidingen erkenning zal verlenen, voor basale uniformering zorgen.

2. Een tweede vorm van differentiatie betreft de verdere specialisatie binnen specifieke contexten van geestelijke verzorging; al lang in verschillende werkvelden van de zorg, toenemend per afdeling in een ziekenhuis of instelling, en straks ook met het oog op de WMO. Verdere voorbeelden zijn de werkvelden justitie en defensie en vrij gevestigde geestelijk verzorgers. In verschillende contexten krijgen geestelijk verzorgers met verschillende existentiële vragen te maken, met verschillende maten van religiositeit en met verschillende communicatieve mogelijkheden.
3. Ook binnen een en hetzelfde werkveld kan men differentiatie tegenkomen: blijvende nadruk op directe contacten met cliënten of verschuiving van de aandacht naar het ondersteunen van andere medewerkers in het reageren op zinvragen, het structureren van moreel beraad of projectmatig werken rondom zorgthema's en kunst. In de differentiatie van werkwijze zijn beleidsmatige beslissingen van organisaties vaak bepalend, waarbij het aspect van versplintering terugkeert. Maar visies van diensten geestelijke verzorging en persoonlijke voorkeuren van individuele geestelijk verzorgers spelen ook een rol. De uiteenlopende werkwijzen, net als de behoef-

ten aan specialisatie, maken het soms lastig om de eenheid in de beroepspraktijk te omschrijven.

Opleidingen en kwaliteit

Wat vragen bovenstaande omstandigheden voor de opleiding van studenten geestelijke verzorging?

Fluiditeit van zingeving en levensbeschouwing

Van oudsher boden theologische (levensbeschouwelijke) opleidingen behalve verdieping in de eigen traditie ook kennis in de breedte van verschillende godsdiensten. Omdat geestelijke verzorging een levensbeschouwelijk beroep is, blijft de noodzaak van diepte én breedte. Tegelijk bewegen diepte en breedte mee in de fluiditeit van seculiere zingeving en toenemende bricolage. De levensbeschouwelijke betekenis daarvan en de culturele, sociologische en psychologische processen die daarmee gepaard gaan, behoren tot de noodzakelijke kennis van de geestelijke verzorger. Het blijft een uitdaging om de diepte te bewaren. De levensbeschouwelijke fluiditeit vraagt tegelijk om een tweede beweging: naast kennis ook zelfkennis. Geestelijk verzorgers maken zelf deel uit van de fluiditeit. Dat vraagt van hen een extra inspanning bij het analyseren van de eigen zingeving en levensbeschouwing, om die beschikbaar en niet storend in te kunnen zetten in praktijken van geestelijke verzorging.

Versplintering in de zorg

In relatie tot zorgorganisaties is er behoefte aan creatieve, zelfbewuste beroepsbeoefenaars, die

kunnen instaan voor hun eigen visie op geestelijke verzorging en tegelijk nieuwe initiatieven ontplooien. Tegen de versplintering en soms de willekeur van management in is er behoefte aan beroepssolidariteit. Opleidingen zullen dus ook beroepsdeugden aan de orde moeten stellen.

Specialisme geestelijke verzorging

Het ontwikkelen en in stand houden van een *state of the art* in geestelijke verzorging vraagt het vermogen om te analyseren en te conceptualiseren. Het vraagt ook discipline, om methodisch te werken en te reflecteren en om structureel te registreren en met andere disciplines te overleggen. Het vraagt onderzoekscompetenties, om op zijn minst de resultaten van onderzoek toe te passen en om waar mogelijk in onderzoek te participeren. De uitdagingen voor beroepsbeoefenaars die vaak het liefst met mensen praten zijn niet gering. Maar professioneel en werkelijk behulpzaam met mensen praten is niet gemakkelijk. Het vraagt beroepstrots om de beroepspraktijk blijvend te willen en te kunnen verbeteren.

Differentiatie

Differentiatie stelt de vraag welke basisvaardigheden in welke mate in (welke) opleidingen aan de orde moeten komen. Het is hier niet de plaats om daar een opsomming van te geven. Volstaan kan worden met een aantal opmerkingen van algemene strekking.

- a. In oudere taakomschrijvingen van geestelijk verzorgers voor functiewaardering (inschaling) werd geen niveauonderscheid gemaakt in het begeleiden van cliënten en het leiden van bezinningsbijeenkomsten, maar wel met

het oog op participatie in (structureel) multidisciplinair overleg en beleid. In recente discussies over functiedifferentiatie tussen hbo en wo klinken dergelijke geluiden opnieuw. Het begeleiden van mensen zou eenvoudiger zijn en een minder hoog niveau vereisen. Dat lijkt me niet alleen onhoudbaar, maar het spreekt ook van minachting van de mensen om wie het gaat. Het professioneel en werkelijk behulpzaam spreken met mensen vraagt niet minder opleiding of kwalificatie dan het participeren in multidisciplinair overleg. Eerder meer, en in ieder geval meer verantwoordelijkheid. Bovendien zijn de meeste andere deelnemers aan multidisciplinair overleg ook niet academisch geschoold.

- b. Te midden van differentiatie is het juist van groot belang om het handwerk van geestelijke verzorging hoog te houden. De opleidingsduur is kort. En voor de werkvelden is meer aandacht voor samenwerking, ethiek en beleid gewenst. Tegelijk is het essentieel dat basiscompetenties op het gebied van counseling en agogisch werken voldoende aandacht krijgen.
- c. De pluraliteit in methodiek mag er niet toe leiden dat men naar eigen voorkeur handelt. De beroepsbeoefenaar zal een repertoire aan methodische benaderingen en analysemogelijkheden moeten opbouwen. Tegelijk zal men nauwgezet de specificiteit van de context in kaart moeten brengen.
- d. Toenemende specialisatie en differentiatie binnen de beroepspraktijk betekenen niet alleen groei in werkwijzen en vormen van geestelijke verzorging, maar ook groei in gebieden waar onderzoek naar gedaan moet

worden. Vanwege de urgentie kan onderzoek niet aan professionele wetenschappers alleen overgelaten worden. Onderzoek wordt toemend een zaak van de beroepsgroep zelf. Dat kan in samenwerking met onderzoekers in de opleidingsinstituten, maar zal ook aanspraak moeten maken op de onderzoekscapaciteiten binnen de instellingen zelf.

- e. Voorlopig zullen de omstandigheden zich niet stabiliseren. Ook in de omstandigheden is er sprake van fluïditeit, van voortdurende veranderingsprocessen: nieuwe zorgvisies en zorgstructuren, kostenbesparingen, toenemende verantwoording, vrije vestiging enzovoort. In de inhoud van het werk kunnen eveneens verschuivingen plaatsvinden, bijvoorbeeld door een verschuiving naar de tweede lijn. Een andere vraag is in hoeverre de werkzaamheden op het gebied van de ethiek overeind blijven. In een aantal instellingen geeft men intussen de voorkeur aan filosofisch geschoolde ethici. In die fluiditeit wordt van geestelijk verzorgers niet alleen gevraagd dat zij multidisciplinair samenwerken, integreren en registreren, maar ook dat zij ondernemen, netwerken en faciliteren. Waar de omstandigheden in transitie zijn, zal geestelijke verzorging haar eigen transitie moeten vormgeven (Vosman 2012).
- f. In alles zal de geestelijk verzorger als levensbeschouwelijk beroepsbeoefenaar datgene moeten doen wat de basis vormt van het beroep: theologie en filosofie bedrijven. In alle aspecten van geestelijk verzorging, in begeleiden en beleid, in voorgaan en voorzitten, is de vraag aan de orde: wat is hier levensbeschouwelijk aan de hand? Die vraag valt in talloze

deelvragen uiteen. Hoe wordt er over mensen gesproken? Welke ethische vragen (continuïteit van zorg, armoede, seksualiteit) zijn taboe? Waarom wordt rouw als pathologie opgevat? Hoe wordt 'zorg' in de formulering van missiestatements en kernwaarden maar ook in de praktijk geconceptualiseerd? Wat is de verantwoordelijkheid van professionals? Wie wordt niet gezien of gehoord en waarom? Hoe wordt over zingeving, religie en cultuur gesproken?

Ik verbind aan deze algemene opmerkingen nog een paar observaties met het oog op het niveau van opleiding. Het verschil tussen hbo en wo wordt kleiner, niet alleen in de praktijk maar ook in politiek beleid. Het is tegelijk ondoenlijk om alle competenties van geestelijke verzorging onder te verdelen in hbo- en wo-niveau. Een deel van de benodigde vaardigheden en bekwaamheden hebben meer met persoonlijke vorming en training dan met opleidingsniveau te maken. Academische opleidingen voor geestelijke verzorging moeten wel het academisch niveau vasthouden met het oog op analytische vermogens en onderzoekscompetenties. Van academisch opgeleiden valt te verwachten dat zij niet alleen theologisch en antropologisch reflecteren op hun werk, maar ook hun ervaringen en reflecties vruchtbaar maken voor theologische en filosofisch-antropologische discussies in het algemeen.

Terwijl in de meeste beroepen in de zorg het opleidingsniveau de laatste jaren opgeschroefd is, is het gemiddelde opleidingsniveau van geestelijk verzorgers gedaald. Dat is niet bedoeld als kritiek op de hbo-opleidingen en eenjarige

wo-opleidingen. Zij hebben in de jaren negentig van de vorige eeuw en in het begin van deze eeuw het initiatief genomen om zelfstandige opleidingen geestelijke verzorging op te zetten. Daardoor zijn zij medebepalend geworden voor de vormgeving van de opleidingen (als ook, uiteraard, voor de differentiatie in de beroepsgroep). Deze observatie met betrekking tot de daling van het gemiddelde opleidingsniveau is echter belangrijk vanwege de constatering dat het beroep van geestelijke verzorging een buitengewoon gecompliceerd en verantwoordelijk beroep is. Het vraagt een breed scala aan geesteswetenschappelijke en sociaalwetenschappelijke kennis en vaardigheden. Het vraagt om een zo hoog mogelijk opleidingsniveau. Vanuit de eenjarige wo-opleidingen wordt daarom veel nagedacht over een postacademische vervolgopleiding vanuit het besef dat de eenjarige opleidingen te kort zijn.

Het concept van permanente educatie betekent niet alleen dat men nooit uitgeleerd is. Het betekent dat een basisopleiding niet voldoende is. Differentiatie in junior en senior niveaus is nodig. Wie van een hbo-opleiding komt, zal andere aanvullingen nodig hebben dan wie een wo-opleiding volgt. Ook zal er verschil zijn tussen eenjarige en driejarige wo-opleidingen. Voor een senior niveau zal een of twee jaar gesuperviseerde werkervaring nodig zijn. Het kan niet de bedoeling zijn dat men op junior niveau blijft functioneren. Dat is niet bevorderlijk voor de persoonlijke beroepsontwikkeling van de geestelijk verzorger en ook onwenselijk daar waar slechts één geestelijk verzorger in dienst is. Aan instellingen moet duidelijk gemaakt worden dat met het aannemen van een geestelijk verzorger ►

op junior niveau het faciliteren van het behalen van een senior niveau geïmpliceerd is.

Het tegoed van ambt en ambtsopleidingen

In 2013 besloot de VGVZ het ambt niet langer als voorwaarde voor de functie van geestelijk verzorger te handhaven. Dat maakte toenaadering tot de (niet ambtelijke) Vereniging Geestelijk Werkers Albert Camus mogelijk. De beslissing is om zowel principiële als pragmatische redenen genomen. Principieel waren de pleidooien voor pluralisering van de beroepsgroep in overeenstemming met de toenemende maatschappelijke pluralisering van zingeving en levensbeschouwing. Pragmatisch was de wens om de beroepsgroep bij elkaar te houden en samen naar wettelijke bescherming van de beroepstitel geestelijk verzorger te streven.

Ambtelijke binding wordt niet meer als een voorwaarde voor de beroepsbeoefening beschouwd. Het conflict rondom het ambt ebt intussen weg. Dat biedt ruimte om te zien dat het ambt de manier is waarop de kerken en het Humanistisch Verbond de professionaliteit van hun werkers organiseren. Dat geldt ook in afgeleide zin voor hbo-opgeleiden die kerkelijk werkers worden. Uiteraard betekent ambt niet alleen professionaliteit. Maar de vraag hier is welke professionele kwaliteit in de ambtsopleidingen voorhanden is die van betekenis kan zijn voor het professionaliseringsprobleem waar de beroepsgroep mee kampt. Het tegoed van het ambt ligt zowel op pragmatisch terrein als in meer inhoudelijke kwesties.

Het pragmatische heeft deels te maken met het privilege van de langere opleidingsduur. Dat

privilege is geen luxe. Het voordeel zit echter niet in de lengte als zodanig maar in wat tijdens de langere opleidingsduur mogelijk is. Dat betreft in de eerste plaats het extra theologische en/of filosofische *body of knowledge* dat studenten tot zich kunnen nemen. Geestelijk verzorgers worden in hun werk met de onvoorstelbare breedte en de onpeilbare diepte van levensbeschouwelijke vragen geconfronteerd. Daarin moeten zij geschoold worden, maar daarmee moeten zij ook zelf in de opleiding geworsteld hebben.

Een ander voordeel is de tijd voor persoonlijke vorming, zelfreflectie en ontwikkeling van levensbeschouwelijke competentie. Dat is een procesmatig gebeuren, dat niet in een enkele methode te vatten is maar voltrokken wordt binnen een geheel van praktijken van theologische (of filosofische) reflectie, feedback, supervisie, intervisie, trainingen en reflectieverslagen. Uiteraard geven alle opleidingen daar vorm aan en het is niet gezegd dat de ambtelijke opleidingen en organisaties zulke processen altijd goed vormgeven. Wel is binnen de ambtsopleidingen veel ervaring met die praktijken opgebouwd. Maar het eigenlijke punt is een ander. Dat geestelijke verzorging met trage vragen (Kunnenman 2005) van doen heeft, wordt algemeen erkend. Dat de vorming tot geestelijke verzorger met trage processen te maken heeft, moet even evident zijn.

Onderdeel van die praktijken in de ambtsopleidingen is het verantwoorden van de eigen levensbeschouwelijke plaatsbepaling (existentieel, spiritueel, ethisch) tegenover een gemeenschap. Dat is een overweging van meer inhoudelijke en principiële aard. Ambt is niet alleen een bevoegdheid die men namens een gemeenschap

mag uitoefenen, maar het gegeven dat een gemeenschap een persoon geschikt vindt om levensbeschouwelijke ondersteuning te bieden aan anderen. Iets daarvan wordt erkend in het voorstel om voor geestelijk verzorgers zonder ambtelijke zending een raad op te richten die de levensbeschouwelijke competentie toetst. Hoe de in te stellen raad die competentie kan en moet beoordelen is nog niet duidelijk.

In een gedifferentieerd zorgveld zullen instellingen blijven bestaan die waarde hechten aan een ambtelijke bevoegdheid. Dat kan een rol spelen bij vieringen en/of bij wensen van cliënten. Daarmee zijn competenties op het gebied van rituelen en voorgaan verbonden. Ambt is niet alleen bevoegdheid. Nogmaals, het ambt gaat altijd gepaard met professionele eisen van bekwaamheid en erkenning van geschiktheid (Heitink 2006). Tegelijk heeft het ambt een representatieve betekenis. Het ambt wordt namens een gemeenschap bekleed én is altijd ook als een publieke functie te verstaan, ten dienste van en tot nut van het algemeen. Daarmee heeft het ambt telkens een concrete én een algemene strekking. Het is niet duidelijk hoe en of geestelijke verzorging zonder zending die representatieve functie kan vervullen ofwel die betekenis kan behouden; en op basis waarvan, los van het ambt, een beroep kan worden gedaan op verschoningsrecht en asielfunctie (vrijplaats), ambtelijke functies die historisch ook ten dienste van andersdenkenden hebben gestaan.

De besluiten van de beroepsverenigingen lopen vooruit op antwoorden op deze vragen. Ik bespeur daarin een pragmatische benadering, die relatief onbekommerd staat ten aanzien van de meer principiële aspecten. De praktijk

zal het moeten uitwijzen. Er is een nieuwe situatie ontstaan met ambtelijke en andere vormen van geestelijke verzorging naast elkaar, waarbij de tegenstelling ambt en professionaliteit. Dat biedt in ieder geval aan de ambtelijke opleidingen de kans maar ook de uitdaging om hun kwaliteiten te tonen.

Toekomst van de beroepsgroep

De beroepsgroep staat voor de uitdaging om een eigentijdse verwoording en verantwoording van haar beroepsprofiel als specialisme in de markt te zetten. Dat moet met inbegrip van differentiatie en rekening houdend met de omstandigheden gebeuren. Dat vraagt van de beroepsgroep het ontwikkelen van methodische discipline en conceptuele eenheid. Dat vraagt op zijn beurt beroepstrots en beroepssolidariteit. Van de beroepsvereniging vraagt het de inspanning om naar wettelijke erkenning van het beroep te streven.

Tegelijkertijd zijn dat noodzakelijke maar niet voldoende voorwaarden. Geestelijke verzorging heeft ook een esthetische kwaliteit. Het is iedere keer moeilijk om te zeggen of het een gedicht wordt. Iedere ontmoeting, iedere bespreking is eenmalig. En of het een gedicht wordt, hangt niet alleen van allerlei kwaliteiten van de zorgverlening af, maar ook van de omstandigheden. En de omstandigheden zullen nooit hetzelfde zijn. Een kernvraag van geestelijke verzorging is echter hoe mensen zich tot de omstandigheden verhouden en hoe zij die verhouding kunnen vormgeven en vernieuwen. Zo staan geestelijk verzorgers voor de uitdaging zich telkens opnieuw tot veranderende omstandigheden dichtertlijk te verhouden. <

Literatuur

- Heitink, G. (2006). Geestelijk verzorger: een ambt en een ambacht. In: J. Doolaad (red.), *Nieuw Handboek Geestelijke Verzorging*. Kampen: Kok, 161-170.
- Hijweege, N. & Smeets, W. (2012). De nieuwe uitdaging: functiedifferentiatie in de geestelijke verzorging. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 15/68, 32-39.
- Holub, M. (2008). *De geboorte van Sisyphus. Een keuze uit de gedichten en andere teksten 1958-1998*. Amsterdam: De Bezige Bij, 117.
- Kunneman, H. (2005). *Voorbij het dikke ik. Bouwstenen voor een kritisch humanisme*. Amsterdam: SWP.
- Laar, E. van de & Plum, R. (2012). Toekomst van de geestelijke verzorging. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 15/68, 24-31.
- Mooren, J.H.M. & Walton, M. (2013). Geestelijke Verzorging. Over de veelvormigheid en de fluiditeit van het geestelijke. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 16/70, 24-32.
- Regiegroep (2013). *Eindnota Toekomstig Bestel Geestelijke Verzorging*. Vereniging van Geestelijk Verzorger in Zorginstellingen, 14 januari 2013.
- Schilderman, H. (2012). Geïntegreerde geestelijke verzorging. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 15/68, 9-14.
- Veltkamp, H. (2006). Domein, identiteit en passie van de geestelijke verzorging. In: J. Doolaad (red.), *Nieuw Handboek Geestelijke Verzorging*. Kampen: Kok. 147-160.
- Vosman, F. (2012). Geestelijke verzorging in transitie. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 15/68, 15-22.
- Vosman, F. & Hijweege, N. (2012). De ogen openen. Nieuwe uitdagingen voor de geestelijke verzorging. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 15/68, 4-8.
- Walton, M. (2010). Beeldvorming en de ambtsdiscussie. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 13/56, 66-71.

Martin (prof.dr. M.N.) Walton is bijzonder hoogleraar Geestelijke verzorging aan de Protestantse Theologische Universiteit in Groningen.
mw Walton@pthu.nl